

تحلیل نقش تحصیلات بر نگرش دبیران مقطع راهنمایی نسبت به معیارهای مرتبط با آموزش محیط زیست

فروزان فرخیان^{۱*}، محمد حسین پور^۲، آتوسا سلیمانی^۳

۱. استادیار گروه مدیریت محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۲. استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۳. باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

دریافت: ۹۲/۱/۲۴ پذیرش: ۹۲/۶/۲

Analysis the role of educational level in the middle school teachers' attitudes towards criteria related to environmental education

Forouzan Farrokhian*, Mohammad Hosseinpor**, Atousa Soleimani***

* Assistant Professor, Department of Environmental Management, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

** Assistant Professor, Department of Management, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

*** Young Researches and Elite Club, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

Abstract

Environmental education, as a lifelong process that a major part of it is performed in the school, has an inevitable role in improvement of environmental problems. Hence, investment in school environment in order to raise children aware of environmental issues, requires caring teachers with positive attitudes in this context. This study reviewed four-item criteria of environmental attitudes of teachers, aiming at the review of educational level role on the environmental attitudes of teachers in Ahvaz middle schools. A descriptive and surveying methodology was used in this study. Data collection tool was the Fernandez-Manzanal et al.(2007) evaluation of environmental attitudes questionnaire. This questionnaire consisted four criteria: "Need for Education about Environmental Problems", "The Importance of Fieldwork and Activities for Environmental Education", "Environmental Contamination and the Need for Conservation", and "Environmental Protection Action" that distributes among 331 middle school teachers. The results of descriptive analysis of data and independent ANOVA test indicated significant difference between teachers' educational level with criteria of "Need for Education about Environmental Problems" and "The Importance of Fieldwork and Activities for Environmental Education"

Keywords: Educational Level, Middle School Teachers, Environmental Attitude, Environmental Education

چکیده

آموزش محیط زیست به عنوان فرایندی مادام‌العمر که بخش مهمی از آن در محیط مدرسه صورت می‌پذیرد در بهبود مشکلات زیست‌محیطی نقشی انکار ناپذیر دارد. از این رو سرمایه‌گذاری در محیط مدرسه جهت پرورش کودکانی آگاه نسبت به مسائل زیست‌محیطی، حضور معلمانی حساس و دارای نگرشی مثبت در این زمینه را می‌طلبد. این پژوهش با هدف بررسی نگرش زیست‌محیطی معلمان مقطع راهنمایی شهر اهواز، به بررسی معیارهای چهارگانه نگرش زیست‌محیطی با توجه به متغیر میزان تحصیلات پرداخته است. روش این پژوهش توصیفی است و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه سنجش نگرش زیست‌محیطی فرناندز منزانال و همکاران (۲۰۰۷) بوده است. این پرسشنامه دارای چهار معیار نیاز به آموزش درباره مسائل زیست‌محیطی، اهمیت فعالیت و کار میدانی جهت آموزش محیط زیست، آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت، و نیز اقدامات حفاظت زیست‌محیطی است که میان ۳۳۱ نفر از دبیران مقطع راهنمایی توزیع شده است. نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها و آزمون (ANOVA) گویای این است که اختلاف معنادار میان میزان تحصیلات دبیران و معیارهای «نیاز به آموزش درباره مسائل زیست‌محیطی و اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست وجود دارد».

کلید واژه: میزان تحصیلات، دبیران مقطع راهنمایی، نگرش زیست‌محیطی، آموزش محیط زیست.

مقدمه

محیط زیست است. به منظور بهبود نگرش وابسته به دانش زیست محیطی، لازم است که افراد درک خود در رابطه با اثرات رفتار بر محیط زیست، فرآیندهای طبیعی در محیط زیست، چگونگی وابستگی زندگی افراد به محیط زیست و اهمیت مدیریت موثر زیست محیطی و حفاظت از آن را توسعه بخشند (Vrasidas et al., 2007). از جمله متغیرهای مهم برای پیش بینی رفتار انسان، دانش فرد درباره مسائل زیست محیطی است؛ دانش به منزله یک ضرورت برای انجام موفقیت آمیز فعالیت ها قلمداد می شود. در واقع دانش به مثابه ابزاری جهت چیره شدن بر موانع روانشناختی نظیر ناآگاهی یا اطلاعات غلط به کار گرفته می شود (Ferdosi et al., 2007). اگرچه دانش همیشه تاثیر مستقیم بر رفتار ندارد، اما مکانیسم های دیگری را تقویت می کند که تغییر رفتار را تسهیل می کند (Frick et al., 2004). علاوه بر دانش، نگرش انسان به محیط و اهمیت آن در پیش بینی رفتارهای محیطی از دیر زمان مورد توجه پژوهشگران بوده است. برای اندازه گیری نگرش، فرض بر این است که دانش از واقعیت های خاص، نگرش به آن ها را متاثر می سازد. برای نمونه آیزن (۱۹۸۹) بیان می کند در صورتی که افراد قانع نشوند که عوامل خارجی خاصی در ناپودی محیط نقش دارند، آن ها نگرش منفی به آن نخواهند داشت و دانش انسان به محیط، نوع نگرش وی به محیط را متاثر می سازد (Kaiser et al., 1999).

آموزش محیط زیست فرآیندی مادام العمر است که از محیط خانواده آغاز شده و در مدرسه ادامه می یابد (Cetin & Nisanci, 2010). آموزش و پرورش یکی از مناسب ترین راه ها برای رسیدن به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است. نهادهای آموزشی در طرح های خود باید، برای حفاظت از محیط زیست انسانی به این امر توجه کنند. بنابراین وارد کردن مفاهیم مرتبط در ستون درسی مقاطع مختلف تحصیلی باعث می شود که دانش آموزان از همان ابتدا و در همان زمان

روند رو به گسترش کشورهای در حال توسعه، مشکلات زیست محیطی متعددی را به وجود آورده و منجر به تخریب منابع طبیعی گردیده است. بنابراین با رشد شهرها و متعاقب آن افزایش جمعیت شهری، معضلات زیست محیطی متعددی رخ می نماید (Marcoux, 2006). بطوریکه امروزه مسئله محیط زیست تنها به مسائل علوم محیط زیستی و اکولوژی محدود نمی شود بلکه متأثر از ویژگی های منحصر به فرد هر منطقه در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است. آموزش ابزار تحول و توسعه اجتماعی و موثرترین عوامل در تغییر رفتار، بینش و نگرش منابع انسانی است. آموزش در تمام جنبه ها اعم از رسمی، غیر رسمی، تخصصی، منظم و یا غیر منظم یکی از راه های رسیدن به توسعه پایدار است. آموزش خود یک هدف نیست بلکه ابزاری کلیدی برای یادگیری است. در واقع یادگیری هسته اصلی فرآیند آموزش است که به وسیله آن مهارت ها، عادات، دانش، نگرش، رفتار و بطور کلی شیوه زندگی افراد تغییر کرده و در نهایت موجب تغییر یا تعدیل در رفتار می شود. از آنجایی که بسیاری از تخریب های زیست محیطی، تخریب منابع و آلوده سازی محیط نتیجه فعالیت انسانی است، از این رو آگاه سازی عمومی و آموزشی جامعه در رابطه با ارزش و اهمیت محیط زیست برای ادامه حیات بشر امر مهمی است. آموزش محیط زیست به دنبال تعلیم شهروندی است که از محیط بیولوژیکی و مسائل مربوط به آن مطلع بوده و مشتاق کار کردن برای اجرای راه حل ها است (Zamani Moghadam & Saedi, 2013).

یکی از نقاط کانونی آموزش های زیست محیطی، افزایش آگاهی های زیست محیطی جهت کمک به مردم در راستای بهبود نگرش و داشتن دیدگاه مثبت نسبت به

تکوین شخصیت، حفاظت از محیط زیست را نه فقط به عنوان یک درس بلکه به عنوان یک وظیفه و مسئولیت انسانی تلقی کنند. دانش‌آموزان در مدارس آموزش می‌بینند تا دانش‌ها و ارزش‌ها را فراگیرند و آن‌ها را در زندگی روزمره خود به کار برند (Niroo & Haji, Hossein Nejjhad, 2013). از میان گروه‌های مختلف اجتماعی، دانش‌آموزان در حفظ محیط زیست نقش اساسی ایفا می‌کنند. در واقع دانش‌آموزان در ارتباط با محیط زیست، به چند دلیل از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند: اولاً، رفتار فعلی آنان بر روی محیط زیستی که در حال حاضر در آن زندگی می‌کنند تاثیر می‌گذارد. ثانیاً، به عنوان نسل آتی که نقش قشر تحصیلکرده در جامعه را ایفا خواهند نمود، به مشاغل حساسی دست خواهند یافت که از نظر حفاظت از محیط زیست حائز اهمیت می‌باشد (Saleh & Ghaemi Asl, 2013).

نظام‌های آموزشی در گذر از مسائل کمی و همگانی کردن آموزش ناگزیر از توجه به مسائل کیفی پدیده‌های آموزشی هستند و ارتقاء کیفیت آموزشی را ضمن توجه به منابع و تجهیزات از طریق اصلی‌ترین عامل ریسک نظام آموزشی یعنی «معلم» مورد توجه و هدف‌گیری قرار داده‌اند (Sharma, 2001). «معلم» مهم‌ترین نقش را در فراهم سازی شرایط مناسب برای فعالیت‌های یادگیری ایفا می‌نماید و ضروری است صلاحیت‌های لازم را برای انجام چنین نقشی در نظام آموزشی داشته باشد (Maleki, 2001). نوع ارتباط بین معلم و دانش‌آموز یکی از عوامل تعیین کننده در بازدهی آموزش‌های محیط زیست است. افکار و انتظارات جامعه خود ماحصل میزان مراقبت‌ها و کنترل محیط زیست است که بر آموزش‌های محیط زیست تاثیری انفعالی دارد. برنامه‌ها و روش‌های آموزشی زیربنای نظام تحصیلی و برقرار کننده ارتباط میان معلم و دانش‌آموز است که ضمناً دیدگاه‌ها و انتظارات جامعه و ضرورت‌های آموزشی

در آن منعکس می‌باشد.

در تعلیم و تربیت دوره راهنمایی، دبیران با دانش‌آموزانی سروکار کار دارند که خصوصیات رشد فکری و احتیاجات آنان دارای وضعیت خاصی است بنابراین، معلمان به عنوان کسانی که رسالت تربیتی دارند موظف به انتقال مطالب و تجربیاتی هستند که یادگیرندگان در خلال آن‌ها بتوانند به درک و فهم برسند نه این‌که صرفاً اطلاعات و مهارت‌های انتزاعی و ساده‌ای را یاد بگیرند و این اطلاعات و مهارت‌های انتزاعی را به خاطر بسپارند. از این رو با وجودی که واحد درسی مجزا با عنوان «محیط زیست» در برنامه درسی در هیچ‌یک از مقاطع تحصیلی کشورمان گنجانده نشده است، لذا سطح نگرش زیست محیطی دبیران این مقطع، با توجه به آمادگی ذهنی و ویژگی‌های خاص دانش‌آموزان می‌تواند در انتقال اصول و مبانی کاربردی محیط زیست در خلال سایر مواد درسی نقش بسزایی داشته و نیز، در زمینه ارتقاء سطح آگاهی، نگرش و حساسیت دانش‌آموزان در تعامل با محیط زیست یاری کننده باشد.

با توجه به مطالب یاد شده، این پژوهش با هدف بررسی نقش میزان تحصیلات بر نگرش دبیران مقطع راهنمایی نسبت به معیارهای مرتبط با آموزش محیط زیست بر اساس معیارهای چهارگانه نگرش زیست محیطی فرناندز منزنال و همکاران (۲۰۰۷)، می‌پردازد. و به منظور دستیابی به اهداف یاد شده، طی اجرای پژوهش به سوال‌های زیر پاسخ می‌دهد:

- ۱- آیا بین معیار نیاز به آموزش درباره مسائل زیست محیطی، و میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی تفاوت معنی‌دار وجود دارد؟
- ۲- آیا بین معیار اهمیت فعالیت و کار میدانی، و میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی تفاوت معنی‌دار وجود دارد؟

ابزار مورد استفاده برای جمع آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه‌ای است که بر اساس مقیاس نگرش زیست محیطی فرناندز منزائال و همکاران، متشکل از ۴ زیر معیار تهیه شده است. از آنجا که پرسشنامه مذکور جهت سنجش نگرش زیست محیطی دانشجویان طراحی شده، لذا جهت کاربرد در پژوهش حاضر نیازمند تغییراتی بود از این رو در ابتدا این پرسشنامه به زبان فارسی ترجمه شد سپس جهت مطابقت با جامعه آماری مورد نظر (معلمان مقطع راهنمایی) با استفاده از نظر اساتید و متخصصان محیط زیست و آموزش، برخی از سئوالات آن تغییر داده شد. پرسشنامه نهایی با دو دسته سئوال بسته پاسخ (۱) مربوط به ویژگی های جمعیت شناختی (جنسیت و میزان تحصیلات) (۲) ۲۰ سئوال با طیف پنج درجه ای لیکرت مورد تایید قرار گرفت.

جهت سنجش اعتبار پرسشنامه‌های تهیه شده، ابتدا در یک تحقیق مقدماتی تعداد ۳۰ نسخه از آن توسط معلمان مقطع ابتدایی شهر راهنمایی تکمیل گردید. اطلاعات به دست آمده وارد نرم افزار spss16 شده و به هر یک از پاسخ ها امتیاز ۵-۱ داده شد. لازم به ذکر است که پرسشنامه این پژوهش دارای ۹ سئوال با امتیاز معکوس بوده که این مسئله هنگام وارد کردن داده‌ها مورد توجه قرار گرفته است. پس از تجزیه و تحلیل، ضریب پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۲ به دست آمد. که این عدد نشانگر این است که پرسشنامه از اعتبار و پایایی خوبی برخوردار می‌باشد و سئوالات ما به خوبی توانسته‌اند متغیرهای تحقیق را بسنجند (George & Mallery, 2003). علاوه بر این ضریب اعتبار پرسشنامه با استفاده از روش‌های اسپیرمن براون و دو نیمه کردن گاتمن مورد آزمون قرار گرفت که مقادیر به دست آمده (۰/۸۸) نیز پایایی پرسشنامه را را مورد تایید قرار داد.

۳- آیا بین معیار آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت، و میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی تفاوت معنی دار وجود دارد؟

۴- آیا بین معیار اقدامات حفاظت زیست محیطی، و میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی تفاوت معنی دار وجود دارد؟

مواد و روش‌ها

روش مورد نظر در این پژوهش از نوع زمینه‌یابی است؛ زیرا هدف توصیف شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است و با توجه به این که موضوع این پروژه در حوزه علوم رفتاری قرار دارد، این تحقیق از نوع توصیفی- کاربردی به شمار می‌آید.

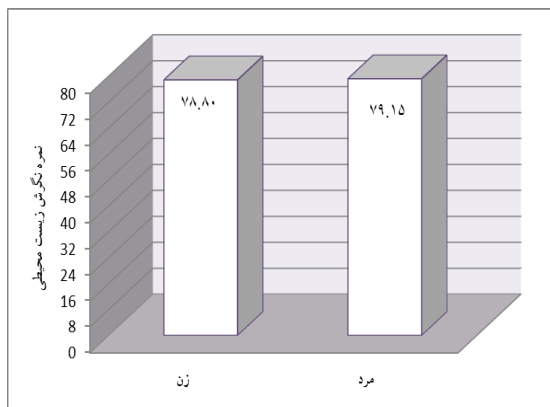
اساس بررسی نگرش در این پژوهش، مقیاس نگرش زیست محیطی^۱ فرناندز منزائال (۲۰۰۷) می‌باشد. که بر اساس آن ۴ معیار نیاز به آموزش درباره مشکلات زیست محیطی^۲، اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست^۳، آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت^۴، و اقدامات حفاظت زیست محیطی^۵ مورد سنجش قرار می‌گیرند.

جامعه آماری این پژوهش، کلیه دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ را شامل می‌شود. تعداد کل آن‌ها ۲۳۳۰ نفر بود که ۱۴۷۹ نفر آن‌ها دبیر زن (۶۳/۴۸ درصد) و ۸۵۱ نفر آن‌ها دبیر مرد (۳۶/۵۲ درصد) هستند. تعداد نمونه بر اساس جدول تعیین حجم نمونه از روی حجم جامعه مورگان به تعداد ۳۳۱ نفر انتخاب شد.

1. Environmental Attitude Scale
2. Need for Education About Environmental Problems
3. Importance of Fieldwork and Activities for Environmental Education
4. Environmental Contamination and the Need for Conservation
5. Environmental Protection Action

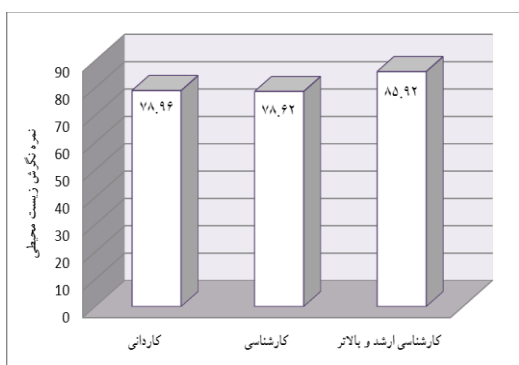
فرخیان و همکاران، تحلیل نقش تحصیلات بر نگرش دبیران مقطع راهنمایی نسبت به معیارهای مرتبط با آموزش محیط زیست

همانطور که مشاهده می‌شود نمره نگرش زیست محیطی دبیران مرد به میزان ۰/۳۵ بیشتر از دبیران زن می‌باشد.

نمودار ۱. میزان نگرش زیست محیطی دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز بر حسب جنسیت

نمره نگرش زیست محیطی میان دبیران با مدرک تحصیلی کاردانی به میزان ۰/۳۴ بیش از دبیران با مدرک کارشناسی به دست آمده است. و در میان دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد به میزان ۷/۳ بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی می‌باشد. نمودار ۲ میزان نمره نگرش دبیران مقطع راهنمایی را بر اساس میزان تحصیلات نشان می‌دهد.

نمودار ۲. میزان نگرش زیست محیطی دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز بر حسب میزان تحصیلات

از آنجا که هر یک از ۵ سوال پرسشنامه مورد استفاده، یکی از معیارهای مرتبط با آموزش محیط زیست را مورد توجه قرار می‌دهد، میانگین‌های کسب شده برای هر یک از این معیارها بر اساس میزان

داده‌های گردآوری شده در این پژوهش با استفاده از روش‌ها و شاخص‌های آمار توصیفی شامل انواع فراوانی‌ها، میانگین و انحراف معیار و همچنین روش-ها و شاخص‌های آمار استنباطی نظیر آزمون مقایسه میانگین چند جامعه (ANOVA) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. ورود داده‌های موجود در پرسشنامه، پس از کدگذاری از طریق رایانه، و با استفاده از نرم افزار Excel 2010 انجام شد و به وسیله نرم افزار Spss 16 داده‌ها مورد تحلیل قرار گرفت.

اطلاعات و داده‌ها

جدول ۱ میانگین، انحراف معیار نمره نگرش محیط زیستی دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز را بر اساس میزان تحصیلات نشان می‌دهد. بر اساس این جدول میانگین نگرش زیست محیطی در دبیران زن $78/80 \pm 6/49$ و در دبیران مرد $79/15 \pm 6/49$ می‌باشد. همچنین، میانگین نمره نگرش برای دبیران با مدرک تحصیلی کاردانی $78/96 \pm 6/92$ ، با مدرک تحصیلی کارشناسی $78/62 \pm 6/54$ و دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر $85/92 \pm 4/61$ می‌باشد.

جدول ۱. ارزیابی توصیفی نگرش زیست محیطی دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز بر اساس جنسیت و میزان تحصیلات

متغیر		تعداد	میانگین	انحراف معیار
جنسیت	زن	۲۲۹	۷۸/۸۰	۷/۲۹
	مرد	۱۰۲	۷۹/۱۵	۶/۴۹
میزان تحصیلات	کاردانی	۱۰۷	۷۸/۹۶	۶/۹۲
	کارشناسی	۲۱۰	۷۸/۶۲	۶/۵۴
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۴	۸۵/۹۲	۴/۶۱

نمودار ۱، نمره نگرش زیست محیطی دبیران زن و مرد مقطع راهنمایی شهر اهواز را نشان می‌دهد.

«آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت» کسب نموده‌اند. همچنین دبیران با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر نمره نگرش بیشتری را به میزان ۲/۷۸ در مقایسه با دبیران دارای مدرک کارشناسی نسبت به آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت کسب کرده‌اند. همانطور که مشاهده می‌شود در این معیار با افزایش میزان تحصیلات دبیران، میزان نگرش نیز افزایش یافته است. در معیار «اقدامات حفاظت زیست محیطی»، نگرش دبیران با تحصیلات کارشناسی ۰/۳۳ بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی به دست آمد و برای دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر ۲/۶۲ بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی بود. در این معیار نیز بیشترین میانگین نمره نگرش متعلق به دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بوده و با افزایش میزان تحصیلات، نمره نگرش نسبت به اقدامات حفاظتی نیز افزایش یافته است (جدول ۲).

تحصیلات دبیران محاسبه شد. معیار «نیاز به آموزش درباره مسائل زیست محیطی» برای دبیران با مدرک کاردانی ۰/۴۲، بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی است و در میان دبیران با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر ۱/۱۱ بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی می‌باشد. بنابراین در این معیار بیشترین نمره نگرش زیست محیطی متعلق به دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بوده است.

در معیار «اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست»، نگرش دبیران با تحصیلات کاردانی ۰/۶۱ بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی به دست آمد و برای دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر ۰/۷۹ بیش از دبیران دارای مدرک کارشناسی بود. در این معیار نیز بیشترین میانگین نمره نگرش متعلق به دبیران دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشد. دبیران دارای مدرک کارشناسی نمره نگرش بیشتری را به میزان ۰/۴۳ در مقایسه با دبیران دارای مدرک کاردانی در معیار

جدول ۲. ارزیابی توصیفی معیارهای چهارگانه نگرش زیست محیطی بر اساس میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی

معیار	میزان تحصیلات	میانگین	انحراف معیار	انحراف معیار از میانگین
نیاز به آموزش درباره مسائل زیست محیطی	کاردانی	۲۰/۴۵	۲/۴۴	۰/۲۳
	کارشناسی	۲۰/۰۳	۲/۱۳	۰/۱۴
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۲۱/۱۴	۲/۰۷	۰/۵۵
اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست	کاردانی	۲۲/۳۹	۲/۰۹	۰/۲۰
	کارشناسی	۲۱/۷۸	۲/۳۵	۰/۱۶
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۲۲/۵۷	۱/۹۱	۰/۵۱
آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت	کاردانی	۱۸/۷۱	۲/۷۴	۰/۲۶
	کارشناسی	۱۹/۱۴	۲/۵۶	۰/۱۷
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۲۱/۹۲	۱/۶۸	۰/۴۵
اقدامات حفاظت زیست محیطی	کاردانی	۱۷/۳۹	۲/۸۷	۰/۲۷
	کارشناسی	۱۷/۶۶	۲/۵۳	۰/۱۷
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۲۰/۲۸	۱/۴۳	۰/۳۸

میزان تحصیلات دبیران از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه (ANOVA) استفاده شد که نتایج حاصل از آن

به منظور مقایسه میانگین هر یک از معیارهای نگرش زیست محیطی مرتبط با آموزش با توجه به

فرخیان و همکاران، تحلیل نقش تحصیلات بر نگرش دبیران مقطع راهنمایی نسبت به معیارهای مرتبط با آموزش محیط زیست

در جدول ۳ آمده است.

شروع به تکامل می‌کند. در حالی که آموزش محیط زیست می‌بایست در تمامی سنین از طریق آموزش‌های رسمی و غیر رسمی ارائه شود. کودکان و نوجوانان مهم‌ترین مخاطبان اهداف آموزش زیست محیطی هستند. زیرا آنان امروز افرادی هستند که مشکلات زیست محیطی آینده را تجربه می‌کنند و سعی در حل این مشکلات خواهند کرد. معلمان نقش برجسته‌ای در تعیین کیفیت آموزش محیط زیست در مدارس ایفا می‌کنند. بنابراین اگر که معلمان نگرشی مثبت نسبت به مسائل زیست محیطی نداشته باشند قادر نخواهند بود که به دانش‌آموزان آموزش‌های مورد نظر را ارائه دهند. از اینرو سرمایه‌گذاری در محیط مدرسه جهت پرورش دانش‌آموزانی آگاه نسبت به مسائل زیست محیطی، حضور معلمانی حساس و دارای نگرشی مثبت در این زمینه را می‌طلبد.

این پژوهش با هدف بررسی معیارهای نگرش زیست محیطی معلمان مقطع ابتدایی شهر اهواز به وجود تفاوت معنادار میان معیارهای چهارگانه نگرش زیست محیطی فرناندز منزائال و همکاران (۲۰۰۷)، بر حسب متغیر میزان تحصیلات پرداخته است. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که میانگین معیارهای نیاز به آموزش درباره مسائل زیست محیطی و اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست در میان دبیران مقطع راهنمایی تقریباً یکسان است و اختلاف معنی‌دار میان سه گروه تحصیلی مورد بررسی مشاهده نشد هرچند که بیشترین امتیاز کسب شده متعلق به افراد دارای مدرک تحصیلی بالاتر بوده است. نمره نگرش مربوط به معیارهای آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت و اقدامات حفاظت زیست محیطی، در گروه‌های تحصیلی مورد مطالعه اختلاف معنی‌دار بوده و با افزایش میزان تحصیلات، میزان نگرش نسبت به این معیارها نیز افزایش یافته است.

به عقیده رامسی و ریکسون (۱۹۷۶)، هر دو عامل دانش و نگرش زیست محیطی جهت تغییر اعمال انسان مهم هستند (Nagra, 2010). هر چند در حال حاضر تلاش‌ها جهت معرفی آموزش محیط زیست به عنوان یک موضوع مجزا در برنامه درسی مدارس هنوز با محدودیت مواجه است لذا، حضور معلمان آگاه با

جدول ۳. مقایسه نمره معیارهای مرتبط با آموزش محیط زیست میان

دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز با توجه به میزان تحصیلات

P-Value	F	زیر معیار
۰/۰۸۱	۲/۵۲	نیاز به آموزش درباره مسائل زیست محیطی
۰/۰۵۱	۲/۹۹	اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست
۰/۰۰۰	۹/۵۰	آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت
۰/۰۰۱	۷/۵۸	اقدامات حفاظت زیست محیطی

با توجه به این که *P-Value* برای معیار «نیاز به آموزش درباره مسائل زیست محیطی» و «اهمیت فعالیت و کار میدانی برای آموزش محیط زیست» بیشتر از سطح معنادار ۰/۰۵ به دست آمده است، در نتیجه فرض برابری میانگین‌ها پذیرفته می‌شود و بین میانگین نگرش نسبت به این دو معیار و میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی اختلاف معنی‌دار وجود ندارد.

به دلیل اینکه *P-Value* برای دو معیار «آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت» و «اقدامات حفاظت زیست محیطی» کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین فرض برابری میانگین‌ها رد شده و مشاهده می‌شود که بین میانگین نگرش نسبت به «آلودگی محیط زیست و نیاز به حفاظت» و «اقدامات حفاظت زیست محیطی» با توجه به میزان تحصیلات دبیران مقطع راهنمایی شهر اهواز اختلاف معنی‌دار وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

جهت حل مشکلات زیست محیطی، انسان نیاز به شناخت در مورد اقداماتی دارد که منجر به تخریب و تهدید محیط زیست می‌شوند. برای درک صحیح از مشکلات جهانی پیش روی محیط زیست، گسترش آگاهی زیست محیطی ضروری است؛ چرا که این مسئله شرط اساسی جهت تغییر رفتار زیست محیطی می‌باشد (Brunold, 2006). نگرش نسبت به محیط زیست در سنین بسیار پایین

تحصیلی می‌تواند نکته‌های اساسی و راه‌گشا باشد. چرا که در آینده افراد دارای تحصیلات بالاتر دانشگاهی با در دست داشتن نقش‌های کلیدی جامعه می‌توانند نقش موثری را در بهبود وضعیت محیط زیست کشور داشته باشند. بدین سان دبیران دارای تحصیلات بالاتر دانشگاهی نیز می‌توانند علاوه بر انتقال دانش خود به نسل آینده به عنوان پیشنهاد دهندگان و برنامه‌ریزان درسی در نظام آموزشی آینده کشور در زمینه محیط زیست نقش موثری را ایفا نمایند.

Reference

1. Brunold A.O., (2006). The United Nations decade of education for sustainable development, its consequences for international political education, and the concept of global learning, *International Education Journal*, Vol. 7, No. 3, pp. 222-234.
2. Cetin G. and Nisanci S.H., (2010). Enhancing students' environmental awareness, *Social and Behavioral Science*, Vol. 2, No. 2, pp. 1830-1834
3. Ferdosi S. Mortazavi Sh. and Rezvani, N., (2007). The relationship between environmental knowledge and environmental protection practices, *Journal of Human Science*, No. 53, pp. 253-266
4. Fernandez-Manzanal R. Rodriguez-Barreiro L. and Carrasquer J., (2007). Evaluation of environmental attitudes: Analysis and results of a scale applied to university students. *Science Education*: pp. 988-1009
5. Frick J. Kaiser F.G. and Wilson M., (2004). Environment Knowledge and Conservation behavior: Exploring Prevalence and Structure in a representative.
6. George D. and Mallery P., (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
7. Kaiser F.G. Wolfing S. and Fuhrer U., (1999). Environmental attitude and ecological behavior. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 19, pp. 1-19.
8. Maleki H., *Professional Competence of Teachers*, Madreseh: Tehran. (2001).
9. Marcoux, A. (2006). Population change-natural resources environment linkages in central and South Asia. Retrieved from <http://www.fao.org>.
10. Nagra V. (2010). Environmental education awareness among school teachers. *Environmentalist*. 30: 153-162
11. Niroo, M. and Haji Hossein Nejjad, G. (2013). The effect of Gardner theory of multiple intelligences (MI) in the education, based on understanding and improving students' attitude. *Journal of Environmental Education & Sustainable Development*. Vol.1, No.2, pp.1-12
12. Sharma C.R, *Total Quality Management in Education*, Indira Gandhi National Open University, India. (2001).
13. Salehi, S. and Ghaemi Asl, Z. (2013). The relationship between environmental education and environmental protection behaviors (Case Study: High school girls in Babol city). *Journal of Environmental Education & Sustainable Development*. Vol.1, No.3, pp.67-79
14. Vrasidas C. Zembylas M. Evagorou M. Avraamidou L. and Aravi C., (2007). ICT as a tool for environmental education, peace, & reconciliation. *Educational Media International*, Vol. 44, No. 2, pp. 129-140
15. Zamani Moghadam, A and Saedi, M. (2013). The effect of environmental education on teachers knowledge, attitude and skills (Case study: primary school teachers district 12, Tehran). *Journal of Environmental Education & Sustainable Development*. Vol.1, No.3, pp.19-30